

Չէի մեծ առաջնորդ մը, Գոմէնիւս, 1643-ին կը գրէր հետեւեալ տողերը որոնք կարծես այսօր գրուած ըլլային. — « Անմիջական պատասխան մը պէտք է դարուս խելագարութեան դէմ որմէ խաթարուած են բազմաթիւ անձեր և որ կ'առաջնորդէ զիրենք անողորմելի վախճանի: Ամբողջ աշխարհի մէջ ականատես կ'ըլլանք աղետալի անհամաձայնութիւններու, քայքայող բոցերով պատերազմներու որ կը փնտրեն պետութիւններ և ժողովուրդներ, այն աստիճան որ կարծես բոլորը դաւադրած ըլլային իրենց փոխադարձ աւերը արագացնելու որ պիտի վերջանայ իրենց և տիեզերքին բնաջնջումով: Աշխարհի կայուն նոյնքան համար անհրաժեշտ է միտքերու վերադարձը իրարմէն: Խաղաղութիւն և համաշխարհային ներդաշնակութիւն ապահովելու ենք մարդկութեան համար: Ըսել կ'ուզեմ ո՛չ թէ ազգերու միջեւ արտաքին խաղաղութիւն միայն, այլ միտքերու ներքին խաղաղութիւն, ներշնչւած գաղափարներու և զգացումներու դրութենէ մը: Եթէ այս նպատակին հասնինք, մարդկային ցեղը տէր պիտի ըլլայ մեծ խոստումի... »:

Իր տկարութեան մէջ Իւնէսթօն կը ֆայտ տակաւին աշխարհի խղճմանը: Պէտք չէ զայն դատաւարտել հակառակ անբաւարարութեան և անկատարութեան, այլ շահագրգռելու է սըրտանց: Կապ մըն է ազգերու միջեւ, պատուար մըն է ամբողջական անիշխանականութեան դէմ և յարաբերական երաշխաւորութիւն մը ոյժի թագաւորութեան դէմ: Պէտք է այդ կապը զօրացնել, պատուարը ամրացնել և գործնական դարձնել երաշխաւորութիւնը: Անով համաշխարհային գաղափարն է որ կ'արտայայտուի. հաւատքը ունենանք ըսելու թէ Իւնէսթօն, զերծ քաղաքական հանգամանքէ, մեզի կը թուի աշխարհի խորհրդանիշը:

Անքառու առաւելութիւն մը ունի ՄԱԿի վրայ, այն է թէ մեծ պետութիւններուն տիրապետութեան տակ չէ, այլ բոլորը հաւասար իրաւունքներով: Միայն թէ հսկելու է որ մշակութային ազգայնականութիւնը չտիրապետէ, կազմակերպութեան ոգին չխեղդէ մշակութիւնը կլանելով անհատականութիւնը որ մեծ դեր կը կատարէ մտքի քաղաքակրթութեան մէջ: Մշակութիւնը անհրաժեշտ պայման է կապուիլ նախ մարդկային թանձրացեալ պէտքերուն: Միջազգային վեհա-

ոչ ալ անհատը՝ վարչութեան առջեւ, ձերբազատելով ազգայնական խնամակալութենէ: Երկու արժէքներ, անհատը և հատկապէս իրենը, որոնցմէ մարդկութիւնը չի կրնար հրաժարիլ: Մտաւորական ընտանիք մը, անհատի դրօշակով:

Ուրան ալ այժմ բարոյական է իր ազդեցութիւնը, դարձեալ մեծ ոյժ մըն է: Ասկայն խաղաղութիւնը միջազգային հասկացողութիւն մը չէ՝ միայն. բնական պէտքերու և ինքնապահպանման բնագոյն քաղաքականութեան սկզբնական կորիզը ըլլալու է ինչպէս ընկերականութեան բնագոյնը իրաւունքներու ստեղծագործիչ կորիզն է: Անոնք որ կը վայելեն ազատութեան երկնաւարագէ բարեքնքը, դժուարաւ կը հասկընան գաղափարապաշտութեան մը հրապոյրը որ գործնականին մէջ կը մերժէ անհատին իր անձնական ճակատագիրը վարելու իրաւունքը: Բայց անոնց համար որ չունին այս անգուգական բախտը, ազատութիւնը կը թուի աննշան բան մը երբ թշուառութիւն կը տիրէ: Ասոնց մօտ, ամենադոյզն ոսկեղարու մը խոստումն է որ արձագանգ կը գտնէ. որովհետեւ ամէն վերիվայրումներուն մէջ կը տեսնեն բարոյութիւնը յոյսը: Վտանգաւոր պատրանք մըն է կարծել թէ կարելի է բարձրացնել գանգուածներուն նիւթական ու հոգեկան կեանքին մակարդակը, առանց փոփոխութեան ենթարկելու անտեսական ու ընկերային կառուցումները որ կը թոյլատրէ փոքրամասնութեան մը միայն վայելել մարդկութեան եկամուտներուն մեծագոյն մասը:

Ի հարկէ ազատութիւնը անգնահատելի գանձ մըն է, բայց երբեք մոռնալու չենք որ չենք կրնար լիովին վայելել զայն առանց նուազագոյն տպահովութեան և նիւթական դիւրակեցութեան: Թշուառութեան առջեւ ազատութիւնը անպէտ ու անհամ սնունդ մը կը դառնայ:

Գիտակից այս տարրական ճշմարտութեան, Իւնէսթօն ընդհանուր տնօրէն Թօրէս Պօտէ Յուսիս ամսոյ Ֆլօրանսի Տրք նիստին մէջ կը բացազանչէր. — « Իւնէսթօն երազողներու ժողով պէտք չէ ըլլայ, իր գործունէութիւնը պէտք չէ պարփակուի վերացականին մէջ, իր կոչումն է գործնականը: Աշխոյժ համագործակցութեամբ պէտք է զօրացնել մարդկութեան բարոյական ու մտաւորական սերտ համերաշխութեան գաղափարը և խաղաղութեան ծառայելու համար անհրաժեշտ պայման է կապուիլ նախ մարդկային թանձրացեալ պէտքերուն: Միջազգային վեհա-

Ժողով մը անխուսափելի է ծրագրելու համար մարդկային իրաւանց համաշխարհային դաշնագրութիւն մը... »:

Իցի՛ն թէ Իւնէսթօն կարողանար իրականացնել ուղեկորոյս մարդկութեան փրկութեան համար իր սրբազան առաքելութիւնը:

Ա. ՍԱԼՄԱՍԼԵԱՆ

Փարիզ, 1 հոկտ. 1950.

Լ Ո Յ Ս Ի Ն

Ես կ'ըզգիս արեւծաղիկի մը նման, Միշտ արեւին ուղղել սիրտըս դէպքաւ, Ու չըտեսնել շուրջ կեանքիս պատմութեան, Ընդդէմ լոյսին, ամբիշտ լոյսին սիրտիս, Ընդդէմ շողերն արշաւորչին հրահրան, Ժպտիլ անոյ՜ն վերջալոյսին ողբիս:

Եւ երբ գիշերն բաւայ իր սիրտը մըրին, Ես կ'ըզգիս քիթեմիկի մը նման, Փարիզ դողող ձրազներուն տարփագին, Այրիք բոցով, մեռելի լոյսէն անբաժան, Անիւն դառնալ չերս համբոյրով կրակին. Ա՛ն, կ'ըզգիս լոյսն ունենալ ինձ դարբան:

20 Մարտ 1950

Գ Ի Շ Ե Ր Ա Յ Ի Ն

Արտիս վրդաւ աշրտ վերքերն, Ես կը պահեմ զերդ գաղտնիք, Որ ուրիշի սրտին վրայ, Չըցայտէ կայծ մը փոքրիկ:

Ծովը երբ խոր վիշտ մ'ունենայ, Կը մըրքնէ մոլեգին, Բայց սրտին մէջ ան կը ծածկէ, Բիշր գանձերն իր յանկագին:

Ո՛հ, ես որքան կը նրմանիմ Այն կապտաւոր երկինքին, Որ ուրիշին ցոյց կու տայ միշտ Հեզ ժպտիս իր լուսածին:

Իսկ Գիշերին՝ երբ առեմ սիրտ Կը մըրքնէ հեշտագին, Ան կը լուսայ վերքերն իր խոր Ու կը հեծէ առանձին:

Հ. ԵՓԲԵՄ ՏԷՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

21 Մարտ 1950

ԱՐՅՈՒՆՔԵՆՐՈՒՍ ՀԵՏ ԱՆՁՐԵԻ

Լուս ու քախճաղի հոգիս տրտօրեմ, Ծովափը գրեաց այս գիշեր նորեմ...: Սեւ ժայռի գլխին նստած ես տըխուր Գիտեցի երկինք ու ջուրերը լուս... Մեր անպերտ մէջ լուսինը արծար, Ոսկի կը սրտիկ ծով սրտին լազվարդ. Ջուրերն այդ անդ կ'ըլլան ձիւն փոփուր, Կ'ըլլեն օդին մէջ՝ տեսնով զեղանի, Ու ձիւնաւորիկ ու մեծ փոքրիկ... Ու քաւորըրտ աչքեր գիշերը լուսան Տեսնով անուշիկ կ'ըլլան միւնէ վար... Մըռնէնքեր անդ, քնիւնքներ հոյ, Օղբ պարտքով անձանք ձայներ... Կարծես պատերազմ անդ ձիւնը, Որ քաւորըրտ երժոյցով կու գան, Եւ խաղաղ ափին կողերուն հանդարտ Պիւնդ կը հարուստեն նստէ իմ սրտին...:

Աչքերս խոնաւ սիրով աւրցուն, Կըտացած ծովին կը դիտեն հեռուն, Հեռուն շատ հեռուն խորը երկնի, Ծրէն մը անպի, սեւ ու բրգածէ Որպէս մեկ վեղար, աշխարհ մը անհուն Անհուն... ու բարձր հոգի մը քաշի... Անպիկն այդ խոնարհ, ըմբատ հոգիով, Կը բացուի կ'ունի կ'ըլլայ շանք ու բոց, Ու լոյս ժայռէն որ դրդողարեն, Երկինք գոռարով արցունքներուն հետ Անհուն կը սկսի...: Ու անպիկն այդ հեզ, վեղարը քաշի, Սիրտը կործանեց, շանքանքեց գիւ... Ու ալ ես չըմամ... լացիք ու լացիք Երբ կը հաճիր...:

Ն. ՕՏԱՃԵԱՆ

Asburg Park
15 - IX - 1948